

გაზეთის ფასი:

გაზეთის ფასი, გაზეთსაგარეოდ

ერთი წლის	6 მან.	კაპ.	5 მან.	კაპ.
მესამე წლის	3 »	»	2 »	»
სამი თვის	1 »	75	4 »	50
ერთი თვის	»	60	»	50
ცალკე ნომრის	»	12	»	10

განცხადება, «დროებაში» დასაბუჯდათ, მიიღება სხვა და სხვა ენებზე. ფასი განცხადების: ჩვეულებრივს ახლებით, სტრატეგისზე 4 კაპ. და ახლა-მთავრულებით — ასახე 1/4 კაპ.

დროება

საქართველო და საქართველო გაზეთი

წაღიწადი ძეგლი

სედი-მაცრა

მიიღება თფილისში: დროებისა რედაქციის კანტარში (გ. წყნეთის და ახ. სტამბაში, ბუბუთოვის სახლებში).

ქუთაისში: გარსამე კადანიანი-შვილიანი (სახელდებულსა).
გარეშე მისთვისა შედგება ადრესით უნდა გამოგზავნოს მოსახლეობა: *Въ Тифлиса. Въ контору редакцїи газетъ «ВРЕМЯ», при управленїи Г. Церетели.*

გამოადის კვანძი ერთხელ, ზარასკობით.

შინადას:

საქართველო: კეთილი მოგუჯენა, — წერილი ამბობი. — «დროების» კარგად დაწინაურება: სამეგრელოდამ, — მწერს კეთილად. — რუსეთი: წერილი ამბობი. — უცხო ქვეყნებში: საფრანგეთი, — ინგლისი. — სარედაქციო: ფელტონი: სურათი მხმელთა საქართველოს ცხოვრებისა — დ. მიქელაძის.

საქართველო

კეთილი მოგუჯენა

ამ ახალი წლის მეორე ნომერში ჩვენ შეგიძლია ერთი ისეთი ახალი ამბის ცნობა, რომელიც ჩვენი მკითხველსათვის, უცუველია, სასიამოვნოდ დაჩნება. ეს ამბავი შეეხება ჩვენი თეატრის საქმეს: რამდენთავე პირთა, რომელთაც ჩვენი დრამატული ლიტერატურის სიღარიბე და თან სცენის უფერულობა შეაჩნია. ამ საქმის წარმატების თვალსაშენებლად, რამდენთავე მანეთი შესწირეს და ამჟამად ოც თუმანადი მოაგროვეს, იმ განზრახვით, რომ ეს ფულები მიეცეს ისეთს მწერს, რომელიც საუკეთესო დრამატულ თხზულებას დასწერს ჩვენი ცხოვრებისა. შემწირელების პირობით, იმ მწერალმა, რომელიც რომელსავე დრამატულ

თხზულებას დასწერს და ამ პრემიის მიღებას ისურვებს, თავის თხზულება «დროების» რედაქციაში უნდა წარადგინოს: «დროების» რედაქცია თავის მხრით გადასცემს ამ თხზულებას წინათვე ამორჩეულ კომისიას, რომელიც დაფასებს და ასწონს — ღირსია ეს თხზულება პრემიისა, თუ არა.
რასაკვირველია, ოცო და ოცდახუთი თუმანის პრემია ვერც ჩვენს სცენას და ვერც ჩვენ ღარიბ დრამატულ ლიტერატურას მაგდენათ ვერ წასწევს წინ და მართლა საგრძნობელად ვერ დაეხმარება იმათ განცხოველებასა და გამდიდრებას. მაგრამ საქმე ამში არ მდგომარეობს: სასიამოვნო ის არის, რომ ჩვენშია ალმონდენ ისეთი პირნი, რომელთაც შეუძნევიან შემოსხენებული სასიამოვნო ლიტერატურის სიღარიბე და მსურთ რითიმე იმის დახმარება. როგორც სასიამოვნო და ლიტერატურაში აღსანიშნელი არ არის ის გარემოება, რომ ჩვენშია ჩნდებიან ისეთი პირნი, რომელნიც საზოგადო საქმეებში მონაწილეობის მიღებას მარტო მჭევრნი და მხურვალე სიტყვების წამოსრლით არ ათავებენ, არამედ თვით საქმით, თვით მატერიალური შემწობით ამტკიცებენ ამ საზოგადო საქმეებისთვის თანაგრძნობას?
ამას გარდა ეს პრემია, რაც უნდა მცირე იყოს, უცუველია, უნაყოფოდ მიიწვი არ ჩაივლის არც თვითონ იმ საქმისთვის, რომ

ლისთვისაც ის პირ-და-პირ დანიშნულია. სხვა დასხვა გარემოებათა წყალობით, რომლის განმარტება აქ დღეს უადგილოდ მიგვიჩნია, თითქმის ყველა ჩვენი ამ დროინდელი მწერლები ღარიბნი და შეუძლონი არიან. ვინ იცის, იქნება რომელსავე იმათგან შეეძლოს მშვენიერი დრამატული თხზულების დაწერა და სურვილიცა ჰქონდეს ამისი, მაგრამ, რადგანაც დარწმუნებულია, რომ ამგვარი იმის შრომა მატერიალური მხრით დაჯილდოებული არ იქნება, ვრიდებოდეს ამ შრომას და ისეთს საქმეს ჰკიდებდეს ხელს, რომელიც უფრო პურის მომცემი და ყოველი კიცის მატერიალური მოთხოვნების დამაკმაყოფილებელია? კითხვით კი არა, ამის თქმა დარწმუნებულთაც შეიძლება: სახეობებელი ღარიბ-ძიგების მოპოვების სურვილი ბევრ კაცს ერთის მხრით ისეთი საქმისთვის აკიდებინებს ხელს, რომელიც იმისთვის სრულიად სასიამოვნო არ არის, და მეორეს მხრით ისეთს საქმეს მოაშორებს, რომლისთვის შრომა იმას ათასწილად უფრო სასიამოვნოდ დაუბრუნდება, თუ რომ ამ საქმეში ეს მატერიალური მხარე არ გარეულოყო.
ამასადაღე ეს პრემიის დანიშნვა ერთის მხრით ძლიერ სასიამოვნოა, რადგან ის საზოგადოების კეთილ მიდრეკილებას მოასწავებს და მეორეს მხრით ცოტათი მიიწვი სასარგებლოც იქნება ჩვენი სცენისათვის.

ჩვენ დაგვიჩნა მხოლოდ იმის ნატურა, რომ ამ კარგ საქმეში სხვებსაც მიეღოს მონაწილეობა, და ამ საჩუქრის ღირსი მწერალი მალე გამოჩენილიყოს. ვისაც ამ საქმის თაობაზე უფრო დაწვრილებული ამბის შეწყობა შესურს, ან ჩვენი ცხოვრებიდან დრამატული თხზულებათა გამრავლებას თანაგრძნობს და ამისთვის ფულების შეწირვას მონაწილეობს, ესთხოვთ «დროების» რედაქციაში მიმართოს.
ბ. მ.
ციურინიდან ერთი ძლიერ საწუხარო ამბავი მოგვიცია: იტალიის შეიქცარიაში, ქალაქს ლოკარნოში მომკვდარა ერთი ჩვენ-ნებური ყმაწვილი, გიორგი ძიგოვეი, რომელიც ძლიერ საიმედო და კარგი ახალგაზდა იყო. ძიგოვეი იყო ოსთავანი; 1870 წლამდის სწავლობდა ერთს თფილისის გიმნაზიაში, 1870 წელს ის წაიდა შეიქცარიაში უმაღლესი სწავლის მისაღებად და უკანასკნელ დრომდე ენევაში ცხოვრებდა. იმის კერძო წიგნებიდან და ამხანაგების სიტყვებიდან ცხადი დასაძანი იყო, რომ ძიგოვეი, ასე უღროდ რომ არ მომკვდარიყო, უცუველია, თავის დროზე კარგი და ჩვენი ქვეყნისათვის სასარგებლო წევრი შე-

ფელტონი

სურათი

ოსმალთა საქართველოს ცხოვრებადგან.

დარწმუნებული ვარ, ბევრი საბატო და დარბაისელი აღამიანი მონახება ჩვენში, რომელსაც არც კი გაუგონია, რომ რამდენიმე ასი ათასი ქართველი კაცი, მისი ძმები ოსმალეთის ხელშია დღესაც. ჩვენს საზოგადოებაში იშვიათად შეხვდებით იმისთანა პირს, რომელსაც შეეძლოს ვითხრასთ: რომელმა უბედურმა ისტორიულმა შემთხვევამ მოგვადგლიჯა გულზედ ეს ჩვენი ნათესავი ხალხი? როგორი ბედისა იყო ის შემდგეში და როგორ მდგომარეობაშია ეხლა?.. ჩვენ ისე ძვირად ვეცხმის ხალხე მათი ცხოვრების ამბავი, რომ გული არ მიტევს ერთი შემთხვევა, რომელიც მათ პოლიტიკურ მდგომარეობას გამოხატავს, არ გვიბოთ.
ამას წინეთ ვხივარ ერთ აქაურ ყაზახანაში და ახლად მოსულს «დროების» ნომერს კითხულობ. ვიდაც ჩემს გვერდით დაჯდა და ყურება დაუწყო «დროების» ფურცლებს; მე ყურადღებაც არ მიმიტყევია. მერმე, წარმოიდგინეთ ჩემი ვაოცება, როდესაც ახალმა მგზობელმა წმინდა ქართლის ენით მკითხა: — «თქვენ ქართველი ბრძანდებით?..»

— დიდა, ქართველი ვახლავარ; თქვენ?
— მე, ჩემო შეილო, ოსმალთა საქართველოდამა ვარ; ავტო, ოც წელიწადზედ მეტია, რაც ვადმოვარდნილვარ... თუ ვაგიგონია, ყაზილარ ფაშა, აი, იმის საქმეზედ მიპირობდენ დასჯას და, როგორც იყო, გამოგასწარი ხონთქრის მტარავლებს. იმის შემდეგ აღარ მინახავს ჩემი სამშობლო! თქვენ, ქართველები, არც კი ჰკითხულობთ ჩვენს ამბავს; არ იცით, რა ვაქირება გამოუვლია და ეხლაც როგორ შევაწოვებულია თქვენი ძმები, თქვენი ერთ-ხარცი და სისხლი! იქნება, პირველად გესმის ჩემგან, რომ მათი გული თქვენის სიყვარულითა და ერთგულებითა სტყერს ნიადაგ? თქვენ შესაძლებელია არ იცოდეთ, რომ ოსმალთა საქართველოს თქვენზედა აქვს სასოება და ცას-ქვეშეთში თქვენს ვარდა არავის შესცქერის თავის იმედით? დიდებული და სამართლიანი განგება რათ ანებებს, რომ ჩვენი ბედი სამუდამოთ დააშოროს ერთმანეთსა? რა დანაშაულობა აქვს ჩვენს ხალხს კაცობრიობის წინაშე, რომ ის ნიადაგ დათხრეშილი და მონაობაში იქნეს? არა, ეს შეუძლებელია! მე რომის იმედით არ მამხენებდეს, რომ ჩვენ ერთდროს შეგიერთდებით და ძმურად ვიცხოვრებთ, — იმედი რომ არა მქონდეს, ამდენს ხანს თორ-

მეტჯერაც ჩავიდალა სამარეში... საუკუნობით დაშორებული ძმები ისეე ჩავეხვევით ერთმანეთსა ძმურის სიყვარულით და ჩვენს ცხოვრებას ერთი მაჯის ცემა ექნება! ოსმალთს დიდი ხანი აღარა აქვს; დღეს არის, თუ ხვალ, ეს სხვა და სხვა ტომისაგან შეწყებებული სახელმწიფო უნდა დაინგრეს; მისი აღსასრულის ქამს მალე დაჰკრავს ზეციური ზარი... იქნება, მე ვერც მოვესწრო ამ ბედნიერს დღეს, მოგზუტდი... მაგრამ, ვახსოვდეთ თქვენი ძმები, შეილო...»
ჩემს ვაკვირებას საშლგარი არ ჰქონდა. როდესაც შეესცქეროდი ამ პატოიანი მოხუცის კეთილშობილურს სახეს, მის ვნერგიულს და წმინდა ქართული ენით ლაპარაკს; ჩემთვის ერთობ საინტერესო იყო ამისთანა კაცის ნამბობი ჩვენ ნათესავ ქვეყანაზედ და ვითხოვე, ეთქვა თავისი ვადმოვარდნის მიზეზი, იქაური ხალხის მდგომარეობა. ვარდმოვცემთ, სიტყვიდგან სიტყვიდგან, რაც მახსოვს:
«ხონთქრის ფორმანით, ჩვენ, ოსმალთა ქართველებს, მონიჭებული გვექონდა უფლება სანდო კაცების აღმორჩევისთვის ჩვენს შორის; ისინი ვადლებულნი იყვნენ ხალხის საქირებისათვის ეშუამდგომლოთ მთავრობასთან, დეცვათ მისი სარგებლობა. მათ შეეძლოთ, თუ რომელიმე ცუდი ხონთქრის

მმართველი შეაწუხებდა, დაჩაგრავდა ხალხს, პირველი ვეზირისთვის მოხსენებინათ, და ამისთანა მმართველს ხშირათ პანდურს ამოკრავდენ და ვაგებდენ მხარიდგან. რასაკვირველია, ესრეთი ხალხის შესაზღერა სხვა და სხვა ოხერ ფაშების თვითმნებლობისაგან სასარგებლო იყო ქვეყნისათვის, სანამ იმ ჩვენმა დამლუპველმა ნიმარბემ, ჩვენ ვამორჩეულ კაცმა, არ ვეილალატა და, ხალხის დაფარვის მაგიერად, მტერობა არ დიუწყო მას. იცი, შეილო: რაც ვინდა კეთილი რამ იყოს, ბოროტი აღამიანის ხელში სულ წინააღმდეგ ნაყოფს მოიტანს ისა! სწორეთ ჩვენი საქმეც ასე იყო... ნიმარბეი რომ აღმოვიჩივთ, ვფიქრობდით: ამის გულში ჯერ ბოროტება ბუდეს ვერ ჩავიდავდა, ისე ყმაწვილია, და იქნება, ის უბედურება, რაც მაგის პაპამ უყო ჩვენ სამშობლოს, ის გამოისყიდოს ქვეყნის ერთგული სამსახურითა, თქო. მეორედ, პურ-ღინოს და ტბილ სიტყვას, ხომ იცი, როგორი ვადენა აქვს ვაუ-ნათლებელ ხალხზედ და ეს თვისება — ორივე უხვათ იყო ნიმარბეის ვანკარგულებაში. რამდენიმე წლის ვანმავლობაში, ნიმარბეი მთავრობის წყალობით კისრამდინ აღიესო; ყოველ წელში სამი და ოთხი ჯილოდ მოდიოდა... ვხვდებდით, რომ ეს კარგი ნიშანი არ იყო ჩვენთვის, მაგრამ რას ვეცმოდით?

იქნებოდა. მაგრამ, როგორც ხშირიათ, ამ შემთხვევაშიაც უწყალო ბედმა ერთი საიმედო კაცი მოგვცა...

ამ იანვრის 2-ს პეტერბურგში პირველი ხუთ სარგებლიანი (5%) შინაგანი სესხის ტირაჟი იყო. მოგვეყვას გზ. «კავკასის» ტელეგრაფში დამ უმთავრესი სია ამ ტირაჟის მოგებისა:

№ სერისა	№ ბილეთისა	ჯამი მოგებისა
13,031..	23	200,000
8,040.	40.	75,000
13,104.	36	40,000
13,043.	31	25,000
7,001.	50	
4,240.	11	10,000
16,140.	29	
7,262.	30	
4,732.	4	
19,517.	6	8,000
10,139.	47	
7,820.	9	
6,254.	36	
12,709.	16	
16,041.	32	
12,558.	8	5,000
1,164.	4	
7,260.	28	
2,157.	43	
9,074.	3	

თფილისის ქალაქის გამგეობაში ამ ჟამად ორ ძლიერ შესანიშნავ საგანზედ არის მოლაპარაკება: ერთი — ქალაქში წყლის გაყვანაზე და მეორე გაზით გათავებაზე. ამბობენ, რომ ცალკე დანიშნულ კომიტეტს ამ საგნების თაობის პირობები შეუღებია იმათთვის, ვინც ამ საქმეებს იკისრებს. უფ. ს. ამირაძე გზ. «კავკასში» იწერება: ძალიან კარგი იქნებოდა, რომ ამ საქმისათვის ჩვენვე შევადგინოთ აქციონერების კამპანია და ეს სასარგებლო საქმე ჩვენვე ვაწარმოოთ. უფ. ამირაძისავე სიტყვით, ამ საქმეს ერთ მილიონ ნახევრამდი მანეთი მოუწდება.

გასულ კვირაში გამოვიდა მეორე წიგნი ჟურნალის «კავკასიის ძველი დროება» რომელშიაც დაბეჭდილია: არხივისკოპოზისისოგებ არღუთი-ნსკის წერილები საქართველოზედ 1795-1796წ 2) ყარაბაღელი სომხის მელიქები საქართველოში 1800-1808 წ. 3) წვერისა და თმის

მოშვების ჩვეულება სომხებში; 4) ახატის მონასტერი.

წასულის წლის დამლევს გამოვიდა მეექვსე ნაწილი იმ გამოცემისა, რომელსაც ჰქვია სახელად: «კრება ცნობებისა კავკასიის მთიელებზე.» ამ წიგნში სხვათა შორის შემდეგი სტატიებია დაბეჭდილი: (1) აზხაზები; (2) განმარტება კავკასიის მთიელების კარტისა და თვითონ კარტა; (3) ჩვეულებანი კუმის მცხოვრებლებისა; (4) ეკონომიური მდგომარეობა სოხუმის მაზრის ხალხისა და სხვ.

თფილისელი კორრესპონდენტი გავითის «ხმისა» შემდეგ ამბავს იწერება კასპიის ზღვის მომავალი რკინის გზის პროექტის თაობაზე: «ეს გზა პროხლადნის სტანიციამ (ყუბანის მაზრაში) კასპიის ზღვის ნაპირა სპარსეთის საზღვრამდის უნდა გავიდეს. პრაზლადნიაში ის როსტოვ-ვლადიკავკასის რკინის გზას შეუერთება და აწარმოებს კავკასიის აღმოსავლეთ მხარეს გადასტრის და ერთის მხრით კავკასიისა და მეორეს მხრით სპარსეთის ნაწარმოებებს გასაღების საშუალებას მისცებს. ეს პროექტი იმ კომიტეტს უნდა წარედგინოს, რომელიც, კორრესპონდენტის სიტყვით, თებერვალში შეიკრიფება თფილისში და რომლისთვის მჯდომარედ კავკასიის შტაბის უფროსი, ლენერალ-მაიორი სვისტუნოვი იქნება.

«ღროების» კორრესპონდენცია

ხამგერელო, ნოემბრის დამლევს

ძველებურად ტირილის და ქორწილის მობრუნება ძვირ წელიწადში ძნელი ასახსნელია, რადგან ეს სამი-ოთხი წელიწადია, რაც ძალიან შემკირდენ ესენი საზოგადოდ ჩვენში და კიდევაც სრულიად გაქრობაზედაც მიიკურწენ; მაგრამ წლეულის შემოდგომამ გამოაჩინა, რომ იმათ ჯერ კიდევ უდგიათ სული. ეს გამოჩენა, თუ მოცდილად გარკვევა კაცმა, აღარც ისე გასაკვირია, როგორც პირველად ეგონება, ამიტომ რომ ხალხს არაფერი სხვა სახსარი არა აქვს ჯერ ერთმანეთის ნახვის, გახედ-გამოხედვის, ამბის შეტყობის და შექცევის სამიზნო, თუ

არ ტირილზე, ქორწილზე და სოფლის დღესასწაულებზე შეყრა: იმის ერთად-ერთი გასართობელი, ჰაზრის მიმსამკლვეი ერთმანეთში, სამუსაფო, სამბო, სამაშუალო, სასწავლებელი, სათამაშო, საჭიროების საჩივარი, თავის გამოსახენი, სალხინო, გასაცნობი, დასახლოებელი და სარჩევი ადგილი არის მართა ეს — ტირილ-ქორწილი და დღესასწაული, თუ ქალაქობა რომელსამე ეკლესიებზე (სენაკს, სუჯუქსა, ალერტას, ჯვარს, ბანდას და სხ.). ეს არის ამათი კლუბი, ბიბლიოთეკა, აუდიტორია, გაზეთი, თეატრი, ბალი, კონცერტი, ბირჟა, საზოგადო სეირნობა, კრება და სხ., — ერთი სიტყვით, საზოგადო საქმიანობის საშუალება, სადაც შეიძლება თავის მსგავს ტოლ-ამხანაგში ვართვა და ქცევა, როგორც კაცის ბუნება საჭიროებს და რადგან ჩვენში საერთო ცხოვრება ერთმანეთობაში გამოით და მიმოსვლით სხვებ არ არის გახსნილი, სად უნდა მისწრაფოს კაცმა თვალის გასახილავად, და ხმის ამოსაღებად, თუ არ ჩვეულებრივ თავის მოსაყარ ქალაქობასა და დღესასწაულებში და ან ქორწილსა და ტირილში, რომ რომლის სიმძიმე და ენება იგრძნობა, ამიტომ რომ ამ ყველა სახლის მოშორებული ხალხის უქმელობა არ მოახდება, რადგან მშვიფი ვერაფერ დადგება და ვერც სხვაგან აქ სადმე ქალაქით იზოგენის ვინმე აბუიცი მზა საქმელს, და, ამოდენი ჯარის, ერთ ოჯახში შეკრებილის, მასპინძლობა ძალიან ყუაზე გაიყვანს ხოლმე თავ-მოსუელ მასპინძელს და ხან არც ამას დააჯერებს, — ვალის მუხრუჭშიდაც თავს გააყოფინებს. ამის გამო კიდევაც დაეხსნა ამ უგანგებოს და შეძლების გადაჭარბებულ ხარჯს, რომ რამე სანაცლო გაეჩინა და ეშოვნა თავისი ტერისა და გულის საძრავი და გასართობი. მაგრამ ამისთანა მათ მაგიერი რაკი არაფერი არ გაძეულა ჯერე, იმათ ძალიან დააკლდათ ჩვეულებრივი ჭირი და ლხინის შეკრებილების უყოფლობა და ისევე მოსურდათ ერთმანეთის თვალის ამსებები სიმრავლის ნახვა და გართვა, გულის პასუხის და ფიქრის განდობა და გაგონება ერთი-მეორისაგან. ჩვეულებრივ ტირილის და ქორწილის წვეულებას რომ ვერ მოაჩინენ, კიდევ უფრო ამის ბრალია, ნათქვამებს გარდა, რომ ქორწილის შესაწევარი და

ტირილის გადასახურავე, როგორც ერთი მეორის განწყობილების და ნამუსის სესხი, ერთმანერთს ვერ შეარჩინეს, თუმც ეს უკანასკნელები ახლა და ახლა ერთობ გაწვილდენ; ნამეტურ ამ ყოველ-ვიწროებაში «სირცხვილის მოსახოცი და სამღურაის დასახლებელი» ფულის მოგვარება კარგი საკმაოდ ძნელია. მაგრამ, ეს თავ-გამოდებული და გადამქიქული დაპატიების ხარჯი, რომელიც ცალკე თვითონ და ერთად ყველას რომ უზომოდ აღარბებს და ლევს ურგებად ბევრს დროს, ძალას და მონაგებს, მერე კიდევ ამ უღვირვანობაში, — ყველასთვის დიდი საგრძნობელი ბეგარა არის, მაგრამ მინც არ იქმნა არა გაწყურა მისი უღლის გადადგებას და სამაგიეროს მიგნებას, რომელიც უფრო სარგო და ნაკლებ საწო ყოფილიყო საზოგადოებისათვის.

ღვინის სიძვირემ და სპირტის სიხშირემ და შესადარმა სიიფემ ქვემოთრების ცხოვრებაში ძალიან საწყენი და დასაღონებელი ჩვეულება შემოიყვანა, — ჩვეულება მაგარის, უცხო სასმელების ხმარებისა, რომელიც მშობლიურს ტკბილსა და სუნელღინოსავით არ შეერგება არცერთს ჩვენი თფილი ჰაერის და მიწის ნაშობს და ნაზარდს სხეულს, როგორც ცივი ჩრდილოეთის და ნოსილიანი ბრიტანის შეილებს, რომლებსაც ჰაერის სიმყინვარე და მიწის სიმწირის ბრძოლაში გარჯილი ცხოვრება სთხოვს ბევრსა და მსუქან საქმელს და სისხლის გამხურებელ სასმელს, რომ სიცივეში სითფო და ღონე მიეცესთ. და კიდევაც ამისთანა გარემოებაში ისე ადვილად მოინელებს და გამოინთქვას ამ ხალხის აგებულება, როგორც ზამთრის ყინვაში დიდძალ შემას ბუხარი. მაგრამ ჩვენში ეს პილიპილით მწარე და მწველი სასმელების გადაყოლა იმისთანა უმგანი და უბუნებო საქმეა, როგორც შუა ზაფხულის პაპანაქება სიცივეში კაცმა ბუხარში საკრე დაანთოს და შიგ თავი გამოიხაროს. კიდევაც ახლავე დაჩინა თავის უბედური კვალი ამან ქვემო-მხარეს, სადაც ბევრს მოუმოკლა დღე: აქ ხშირად ისმის ჩივილი: «ამას სპირტმა გული მოსწყვიტა, იმას გული მოუხარმა, ეს მოშალა, ის ააძგრა და აქსინტა, ამას ხველა აუტეხაო» და სხ. ახლა აქ თითქმის არაფერი

დროს დასრულებამდი, არ შეიძლება და გაცეცხლა; ჩვენებს სულ უფრო და უფრო დაშორდა და დაუახლოვდა თათრებს; ამ საწყალ კაცს სრულიად დაეიწყა თავისი დანიშნულება... წარმოიდგინე, სანამდის მიღწეა ნიშარ-ბეის სიძულილმა თავის ქვეყნის შეილებზედ და მთავრობასთან დამსახურების სურვილმა! ერთხელ ვეზირს მისწერა, რაც ჩვენში გამოჩენილი და ქვეყნის ერთგული კაცები იყო, მათზედ: «თუ ესენი აქედგან არ გარდასახლეთ, ისე აქ მშვიდობა არ იქნებაო». მოგეცა სიცოცხლე, იმ მამაცხონებულმა ვეზირმა საკადრისი პასუხი მისცა: «ამდენი ღირსეული კაცის გარდასახლება, შენი უსაფუძელო დაბეჭდებით, როგორ შეიძლება? ხომ არ გაგიყებულხარო?»

ამბობდნენ, ვითომ ნიშარ-ბეის ოჯახში ყოველ საღამოზედ აუარებელი შეკრებილება იყო, და სხვა და სხვა ადგილებიდან მშვიფიერ ახალგაზდა ქალებს პატივობდაო; სულ განზრახვით შერებოდაო... ვითომ მასპინძლები შემთხვევას აძლევდნენ თათრებს, სტუმარ ქალებს დასახლოებოდნენ... მართალია, მაშინდელი თათრის მოსამსახურეები და თითონ ფაშაც დიდად კმაყოფილნი იყვნენ, ამ საღამოებისთვის... მაგრამ მე ერთ წამსაც არ დავიჯერებ ამ ქორს.

თანადრო, როდესაც გულში ეჭვი შეგდის, რომ შენი ძმები თავისი ცოლების, დების და ქალების სხეულს სილამაზით გზას უკაფენ... სადაც მიღიან... უარესი თავს-ლაფ-დასხმა შეიძლება კიდევდა?! საზოგადოების სინიღისი ადელდა ნიშარ-ბეის მოქმედებით; ვინც კი პატიოსანი და თავის სამშობლოს მოყვარე იყო, ყველა ნიშარ-ბეის წინააღმდეგი შეიქნა. როდესაც ახალი გამოჩენის ვადა მოვიდა. ბევრი ცდა და ფულები დახარჯა ნიშარ-ბეიმ და მისმა მომხრეებმა, მაგრამ მინც გავაშვეთ და აღმოვარჩინეთ ახალი კაცი ისკანდერ-ბეი. არ ვიცით, რა განზრახვით, მაგრამ ამან პირველი დღიდანვე ისე დამოუკიდებელად დაიჭირა თავი, რომ მაშინდელმა ფაშამ — ყაზილარ-ფაშა ერქვა სახელად — უსიამოვნება დაუწყო ისკანდერ-ფაშას. დიდი ხანია იმისთანა რისხვა არ მოუტოვებია ღმერთსა ჩვენი ქვეყნისთვის, როგორც ყაზილარ-ფაშის მართველობის დროს. ეს კაცი ძალიან უფუნური, თავმოყვარე, გაუზრდელი და უსამართლო რამ იყო; ამბობდნენ, უთუოდ ნიშამიდგან არისო, თორემ მაღალი წოდების კაცი ამისთანა მუტრუკი როგორ იქნებოდა... მაგრამ მერე გამოჩნდა, რომ სცდებოდნენ... აი, ამ ყაზილარ-ფაშას თავიდანვე არ მოეწონა ისკანდერის მასთან თანასწორი და ამაყი განწყობილება; ის მიჩვეუ-

ლი იყო ნიშარ-ბეისთან, როგორც თავის მოსამსახურესთან მოპყრობას; რაც უნდა სიბრყვე ეთქვა, ან ექნა ფაშას, ნიშარ-ბეი სიტყვასაც ვერ შეუბრუნებდა... ან კი, რა დევა ჰქონდა... ჩვენს დედა-მიწაზედ არიან იმისთანა პირები — და სამუხარო ის არის, რომ ესრეთი პირები ხშირად ხალხის მმართველებად ხდებიან, განაგებენ მის ბედსა, — რომელნიც, თუ ყოველ მათ სურვილზედ არ დაეთანხმეთ, თითონ საიდუმლოების შეგინებათ მიაჩნიათ ეს! თუ წელში გამართული იქნით და ფეხქვეშ არ დაგეთ მათ, განიზრახვენ, რომ ცას, ქვეყნითი აღარასფერს პატივს არა სცემთ, მაშა სადამე მიგნებელი წვერი ხართ სახელმწიფოში! თუ მათი მსჯელობა არ მოგეწონათ, უზრდელი და გაუნათლებელი ყოფილხართ! თუ დამოუკიდებელი და თავისუფალი კაცობრივი აზრის თქმა შეგიხდებათ ერთხელ, მაშინ რაღა, ქვეყნის აღმშფოთებელად და ავაზაკად ჩაგთვლიან და ეცდებიან ყოველს ღონის-ძიებით საფრხეში ჩაგადონ; თუ ენით ვერა მოგიხერხესთ რა, სხვა ნაირათ როგორმე — სულ ერთია... ამ ჯოგიდგან განხლდა მაშინდელი ჩვენი ფაშა-ყაზილარ.

ერთი ფაშა ძალიან გაკვირდა თურმე, რომ ნახა თამასუქის მაგიერათ ჩვენი ხალხი უღვაშის ღერს აძლევდა ერთმანერთს; მაშინ სიტქა იმ ფაშამ: «ეს პატიოსანი ხალხი, რამდენიმე ითი წლის განმავლობაში, ისე გაცივენება ჩვენს ხელში, რომ უღვაშის ღერს კი არა, თავის ხელთ-ნაწერზედაც უარს ეტყვიან და დაიკარგება მათ შორის ყოველი დარწმუნება და დანდობაო.» მართლაც, ეს წინასწარ მეტყველება თითქმის აღსრულდა... საშინელი დრო იყო, იმ ყაზილარ-ფაშის დრო! ვინც სინიღისიანი და აზრის მექანო მოინახებოდა ჩვენს ქვეყანაში, ის ყველას მხეცურის თვლით უცქეროდა; ჩვენი ჩვეულება, ენა მის დროს თითქმის გაჰქრა. იქამდინ მიღწეა მისმა უზრდელობამ, რომ ჩვენს ხალხს სწავლის მიღების საშუალება მოუშალა; ჯერ ის იფიქრეთ, როგორი სწავლა უნდა ჰყოფილიყო ოცდახუთი წლის წინეთ ოსმალთა საქართველოში, და მერმე იმისი აღკრძალვა? სასაცილო არ არის ესა? მთელ ოსმალთა საქართველოზედ ერთი სასწავლებელი იყო და ყოველ წლობით მრავალ შვირდებს უკან აბრუნებდნენ მშობლები სახლში, როდესაც იმათ მიღების უარს ეტყოდნენ სასწავლებელში იმ მიზეზით, რომ ადგილი არ არისო, რასაკვირველია, მთელი მხარე, გარდა რამდენიმე ათი კაცისა, მთავრობის-

შემთხვევა არ გაივლის ან სულ მარტო სპირტი არ მოქალაქობდეს და ან ღვინოში მინც «გასამაგრებელად» კარგად საჩინოდ არ ერიოს და ამასთან სულ უცხო და უცნაური სასმელები: ჯინი, ელი, პორტერი, ვერმუთი, მარასკინი, კონიაკი, ლიქორი და სხ. ამიტომაც ამ მხარეში და მერე მარტო ვაქებში კი არა, ქალებშიდაც, ნამეტურ დაბალ ხალხში, იშვიათი არ არის შემწვარ კობასავით გაწითლებულის და გასივებული ცხვირის, წამოგულადი და დაკარხლოულის თვალების და წამოზეული და წამოანთებული პირი-სახის ნახვა და ან სულ გამხტარის, გაყვითლებულის, უღიმღამო და გამოღამებულის ფიზიონომიის შეხედობა. ჩვენებური კაცი თუ წვეულების და ქარწილის შენაძლებებში გაქვიფიანებული, თარემ ტყუილა-უბრალოდ და უსაქმლოდ მინც არას დროს არ დაღვინდა დასათრობად წმინდა ღვინოსაც, არამც თუ სპირტსა და არაყს. ახლა კი ეს წესი ძლიერ შემოიღო საბიკიტროების და კერძო ოჯახობის «მხან ავთან ქვიფის გაწევაში» — ამ უაზრო და თავის გადასატანი წამხედურობის წყალობით, რომელიც ჯიბესაც და სიმრთელესაც ერთ დროს ჰგლევს და ძარს უთხრის და თან დაუთვლელ დანაშაულებს წაჰკიდებს გულ-კეთილადამიანსაც. საკვირველია, რომ, სადაც ბუნების საჭიროებისათვის გადაუჭარბებია მაგარ სასმელს და «ჯაჯარს და ნაღველს ახრჩობენ» არაყში, იმ ქვეყნებში სიფხიზლის მეტადინეობას რამოდენიმე ნაბიჯი წინ გადადგამს და აქ კი სტუმრის ღვინოს შეპატრუების ჩვეულებაც სპირტზე გადადის. თუნდა ამ ორი ქალის სტუმარმისპინძლობას ეუყუროთ:

— ოჰ, მოგიკვდა ჩემი თავი, — ეუბნება დიასახლისი მეგობარ სტუმარ ქალს, — რავე გაგიშვა უღვინო, რავე დაემარხო ჩემი ოჯახი?

— რაჲომ იკადრებ, მე რა ბოდიში მინდა, გარეშე სტუმარი ხომ არა ვარ? მიუგებს ამგზავრებული ქალი პირის საფეროდ.

— სპირტი მინც მიირთვი, თუ ჩემი რამე გწამს.

— აჰ! სპირტი მომიკლავს! თავ-პატის იდებს და თან იხვევა ძირს დასაჯდომად ჩვენი საპატრო სტუმარი.

— შენ არ მომიკვდე, ფრჩხილსაც არ გატყენს.

კენს. დაბრძანდი, თუ ჩემი თავი გინდა! — არ შემოძლია ზედაც წავეყარო: მაშინვე გულზე მეცემა... — ნუ გამაცულებ, ის შენი გაზრდილი ბატა ნუ მოგიკვდება!

— დედა-ღმერთო! რა ექნა! ჰა, ბატონო, გიახლები. ამ თქმასთან მოუჯდება პატარა წერილ დაბალ სუფრას, რომელიც ამ ლაპარაკში გოგამ გამოარბენია სახლიდამ და ზედ დალაგა სულუგუნი (გადახელილი ყველი). ცივი ღობი, დედო პურის ნაჭერი და ერთი პატარა ღვინო-და-გაზესი ბოთლი და ქიქა.

— ძალიან უკაცრავად ვარ თქვენთან ამისთანა მასინძლობისთვის, მარა თქვენგან დაძრახვას მინც არ მოველი. მისი სახელი დილოცა, და ღმერთმა სულ მოგიძულა ჩვენი ქვეყანა — პიჯერის დასაწერი ღვინო არ მოგეცა, რომ მისი სახელი მინც გვეხსენებინა იჯარზე... მიირთვი რამე, შენი პირი მე!

— თქვენც მიირთვი რამე ჩემი პატის-ცემისათვის, დაიწვია მეგობარმა მასპინძელი.

— კი გენაცვალე, მეც გიახლები, უკეთესთან ვისთან ვსტამ. ესეც დაჰყვა ნებას და გვერდს მოუჯდა თუ არა, დაუსხა გვარაიანი მოზდილი ქიქა და დაუდგა წინ ამ სიტყვების დაყოლებით: დაილოცეთ, ღვინოს მაგიერად ეს მინც აგვიჩნდა, მაღლობა ღებოთს, მიირთვი!

— ჯერ თქვენ დაილოცეთ...

— არა, ეს არ მომიკვდა. გააწყვეტინა იმას სიტყვა და თან მკლავზე ხელი დაადგა.

— რავე იქნება, ეს არ მომიკვდეს, შენს უწინ მე ღვინო არ დაველიო!

— ვარა, თუ ღმერთი გწამს, ღვინო სად არის; სალოცავ ტურშიდაც თუ მქონდეს, ჩემი სიკვილი მალე გაგეგონოს. მიირთვი, თუ ბატა გიყვარს!

— დიდება ღმერთსა, ღმერთო, შენ მომხმარე! ღმერთო, უმატე ამ ოჯახს; ღმერთმა თქვენი პატისცემა ნუ მომაკლავს! ამ ლოცვასთან გადაშუშნა მთელი ქიქა, შეიქმუნა და გაწითლებულმა წამოიქიქა: ოჰო, ოჰო, ცეცხლი მომიკლავ, დამწვია!...

— იქით! შენ მტერს ღმერთი გაუწყრა, ჩვენი სიმიდის სპირტი რავე დაგწავს? პირველად მეც ისე მეგონა, მარა ახლა ხუთიც რომ გიახლოთ, არც დამწვავს და კიდევ კარგ

გუნებაზე მომიყვანს. ამასობაში კიდევაც ისე გადაუსვამს სასეც სტაქანს ჩვენი დიასახლისი, რომ თელსაც არ დაფხურებს და მერე უფრო გახალისებული აძლებს სტუმარსაც სანამ ორ სტაქანს კიდევ არ დაამატებინებს და თვითონაც არ გადაუძახებს არ მოეშვება; ბოლოს შეზალხომებულზე კარგად გადაცილებული გამოეთხოვება კიდევ უფრო თავფხვს-წართმეულს, თავის პატის-ცემულ სტუმარ-მანდილოსანს....

და ეს ახლა არაფერი ძვირი და გასაკვირი საქმეა შესახედობად; ყოველს ოჯახში ყოველდღე განმეორებული ჩვეულებრივი ამბავია და არა მარტო ქარწილის პირველობის დროს, როდესაც, რაღა თქმა უნდა, ბახუსის სრული ბატონობა არის და ამისთანა თავ-მოცემულ ბატონობაში, ვინ არ იცის, რომ ჩვენს ლხინებში ხან-და-ხან «ნუნუსა» ორთქლით არეული ტვინი ხრამოსაც დაატრიალებს თან-მამელის სამეგობროდ და თავის ფალანგობის გამოსაჩენად, ვისმე ღვინოთ ავთმყოფს სისხლსაც გაართმევს, ან გაართმევენებს, ნამეტურ რომელიმე დაჩემებული და თავ-მოშვონე ვაქები, რომლებიც ამისთანა ბეჭობაში ეძებენ სახელს. წლებადღეს ქარწილებს ჩვენი ვალები ამგვარებს ხშირად არ აკლებდენ, როცა ლხინს თავისი ყოფნით ამ შევენებლენ და კიდევ უფრო აშფოთებდენ.

მეგობარ-კარგებს ხანდავნი.

(გაგრძელება შედეგ № 50).

ოჯახური, 29 დეკემბერი.

რამდენი კაცია დედა-მიწაზე, რომ დღითი დღე, კვირიდან კვირამდის, წლიდან წლამდის ისე ატარებს თავის ცხოვრებას, თითქო მათთვის არა-ვითარი საქმე არ გაჩენილიყოს. ესენი უფრო ხშირად ცხოვრებენ ანუ მდიდარი მამა-პაპების შრომით, რომელითაც ამაყობენ, ან და რომელიმე ბედნიერი შემთხვევის გამო, შეძენილი ქონებით. ამგვარი კაცების დაახლოებით გაცნობისაგან დარწმუნდებით, რომ იმათ ტვინს დაუკარგავს ის ღვინოური ნიქი, რომელსაც აზროვნებას ეძახიან და იმათი სულის მოძრაობა უფრო ინსტინქტურ — პირუტყულ მოძრაობას

გან მოსყიდულთა, უკმაყოფილოდ იყენენ დრტინადენენ, მაგრამ რა უნდა ექნათ? «დათვი რომ მოგერიოს, ბაბა დაუძახეო...» ასე იყო ჩვენი საქმეც...

უკანასკნელი, დასრულდა ისკანდერის სამსახურის დროცა და ახლად უნდა მოგვეხდინა კენჭის ყრა. ყაზიდარ ფაშას, რაც კი გაუვიდოდა არა უზოგავს რა, რომ ისკანდერ-ბეი არ აგვერჩია ხელახლავ; პირადმა მტერობამ, ისე აღძრა ეს უგუნური კაცი, რომ ისკანდერის აღმორჩევას პოლიტიკური მნიშვნელობა მისცა უმაღლესი მთავრობის წინ. ერთხელ მოიხმო თავის ქვეშევრდომი ბეგები და გამოუტყდა, რომ ვინც ისკანდერის აღმორჩევას უწინააღმდეგებს, ის მთავრობის ერთგულებას დამტკიცებს და დავაჯილოვებო; მე თქვენ გიბრძანებთ, რომ შევადგინოთ თქვენს მახრის აღმორჩეველები, თუ ხანტქრის მმართველობის ვალახვა სურთ, მაშინ ამორჩიონ ისკანდერ ბეიო.

«ძვირათ მახრის, ჩემს სიცოცხლეში, იმ დროისთანა ვაცხარებელი პარტიების ბრძოლა, ოსტატობა, გამბედაობა, თავ-დიდებულის მეცადინეობა. ის შრომა, რაც მაშინ ჩვენ გავსწიეთ, უკეთესი საქმის დარსი იყო; მაგრამ არ ვნანობ! თუ სხვა ნაყოფი არ მოიტანა იმ გამოჩინებებმა, ერთი მინც შევიტყეთ: როცა საქროა, ერთად მოქმედება

და ძმურად საქმის წაყენა შეგეძლებია... დადგა კენჭის ყრის დღე; გაჩნდა ფულების გარდაცემა-გარდმოცემა, საჩუქრები, ნათესაობის მოგონება და სხვ... მაგრამ ისკანდერის მომხრეები ვერ გახარეს ათასნაირმა დაპირებამ და ფაშისგან გამოგზავნილმა პირებმა. ვერა მოახერხა რა ვერც ნიშნების (მაშინ ფაშობა ჰქონდა) ქალაქუნობამ და საღამოებმა, ვერც ახმან-ბეის სიმდიდრემ, რომელსაც კენჭი წართმეული ჰქონდა, და უფრო მოახლოურ ხელობას ეწყობოდა, ვერც მელა-ფაშის გამოცდილებამ და თავლით მფრქვეველმა ენამ...

რამდენი ახირებული და სასაცილო ამბავი მაშინ მოხდა, რომ მოგიყვე, ბევრ ხანს ვერ დავასრულებ. მხოლოდ გეტყვი, რომ ისკანდერ-ბეი ხელმეორეთ აღმოვიჩინეთ და მისი წინააღმდეგი ისე გაუაშავეთ, როგორც ყოველი.

«ხალხი აღტაცებაში მოვიდა ამნაირათ საქმის დაბოლოებით; ყაზიდარ-ფაშა კი არც მეკადრი იყო, არც ცოცხალი; იფიქრა — თუ სამართლით ვერას ვაგებდი, რასმე შარს მოვდებ და მინც დავშლი ამ გამოჩინებასო. მართლა, შეადგინა ქალაქი, რომელშიდაც ღმერთმა უწყის მხოლოდ, რა მოხმანა, რა იყებდა და მოახსენა უფროს მმართველს რომ გაეუქმებინა ეს ჩვენი ნაწარმოები. მმარ-

თებელი ძალიან მწყლობელი იყო ყაზიდარ ფაშისა და ჩვენი გამოჩინებული კაცები ყველანი გარდაყენა, როგორც მმართველობის წინააღმდეგნი, კანონის დამარცხეველნი და ისეთი პირები დანიშნეს, რომელიც ყაზიდარ ფაშას მოსწონდა... საზოგადოება ირეკდა და დედადა ამგვარ უსამართლობაზედ; ხონტქარსაც მოახსენეს, მაგრამ ყველაფერმა უქმათ ჩაიარა.

მოვიდა გამოჩინების დროც; ვინც ვიყავით შევეკრით და გარდაუსწყიტეთ, რომ უნდა მიგულეყავით ფაშასთან და უნდა გვეთქვა:

რადგან თქვენი ნების გარეშე მოქმედება არ შეგვიძლია და ჩვენს კენჭის ყრას არავითარი მნიშვნელობა არა ჰქონებია, გვიბრძანეთ მინც: — ვინ აღმოვიჩინოთ მომავალი დროისთვის? ყაზიდარ ფაშას ძალიან მოეწონა ეს სიტყვები; თურმე, ნამდვილ ჩვენ აზრათ მიიღო ეს სიტყვები! ამნაირ პასუხზედ აღარ შეიძლება სიცილის შეკავება და უთხარით, რომ ჩვენ სრულიად არა გვსურს არც კენჭის ყრა, არც თქვენით რაიმე საქმის გაკეთება; თუ კიდევ არ მოგიყენებ, მაშინ რასმეს ვიფიქრებთ ჩვენცა, მეტი, და გამოვედით მისი სახლიდგნა. ბევრი მოცადინეობა და შრომა დავდევით, მაგრამ არა გავწყურო რა, ვერ მოვიშორეთ თავიდან ყა-

ჩამოგავს ვინემ ადამიანისას. ამათგან წარმოადგარი ვნება და იმათი საზოგადოებისადმი დანაშაულობა მდგომარეობს იმაში, რომ ერთობ დამორებულან ნამდვილადამიანურ ცხოვრებასთან, კეშმარტის კაცის დანიშნულებასთან, რომელიც თხოულობს დაუსაბამო ბრძოლას თავის თავთან და გარე-მოცულო გარემოებასთან. მაგრამ ამათზე უფრო საზიზღარი ისინი არიან, რომელიც თითქოს ამიტომ გაჩენილან ქვეყნაზე, რომ ორივე ხელგებით ბოროტება სთესონ: ისინი თავ დაუზოგველათ და თითქმის სინარულით ცდილობენ, რომ ყოველ ბოროტ საქმეს ხელი მისცენ და ფეხზე წამოაყენონ. — ამ ნაირი პირები უფრო ხშირად იპოვებინ, ვინემ პირველნი; ამის გამოცხოვრება ისეთ ნაირათ დახლართულა, რომ ადამიანს სულის მობრუნება უჭირს: თითქო კაცს ის არ ეყოფოდეს, რომ ის მუდამ დღე იმ დიდ ბრძოლაში მონაწილეობას იღებს, რომელსაც ბუნებასთან ბრძოლას ეძახიან და რომელიც ასე ნაირათ უძნებებს კაცს ცხოვრებას. ჩვენში ისტორიულათ დაუდგამს ფევი შურს და უთანხმოებას. არც დიდ საქმეში, არც პატარაში ვერ ასცილდება კაცი, რაც უნდა კარგს სანატრელ და სასარგებლო საქმეს მოჰკლდოს ხელი, რომ ათასმა და ორი ათასმა სხვებმა ამისი თავიდამევე ჩაუტევა არ მოიწადინოს... —

ჩვენ ოჯახურგეთის ცხოვრებთაგანს ვას არ ახსოვს, რომ შარშან ზამთარში ერთმა საპატრო ოჯახურგელმა მოინდომა, რომ მისსაკუთარ სახლში ყოველ კვირაში ერთხელ შეკრებილიყვენ ყველა მსურველები და მოელაპარაკებინათ სხვა და სხვა წყაროების აღმოჩენაზე საქალებო უფასო შკოლის გახსნისათვის; ამ შენეიერი აზრის გარდა, ამავე პირს, სხვა წვევების შემწეობით, უნდადა საუკეთესო პერიოდული ჟურნალებისა და გაზეთების გამოწერით გაესხნა კითხვის სურვილი და ცნობის მოყვარება მხალ გაზდა ყმაწვილებში; აგრეთვე შესაძლებლათ დანიხეს, რომ დრო გამოშვებით ქართული წარმოდგენებიც გამართულიყო იმავე შკოლის სასარგებლოთ.

მაგრამ ეს შემენიერი აზრები ისე უცებ ჩაიფუშენ, თითქოს თავის ღვინოც იმათზე ფიქრი არ აღძრულიყოს. მიზეზი იგივე გახ-

ზილარ-ფაშა. უკანასკნელად, შევიყარეთ რამდენთამე ყმაწვილ კაცთა და გვინდოდა რაიმე მტკიცე გადაწყვეტილება მოგვეხდინა; მაგრამ ჩვენი განზრახვა შეგვეტყეს და ამის შემდეგ, ჩვენი დარჩენა იქ აღარ ვარგოდა; და გადმოვარდით თავისუფალ ქვეყნებში საცხოვრებლად. ჩემს სამშობლოში აღარ მისვლდებოდა; ვიფიქრე: სხვაგან მინც ვიბრძოლებ თავისუფლებისათვის, იქნება ჩემს ქვეყანას ღვაწლად ჩაეთვალს, მეტი... იტალიაში, საბერძნეთში, საფრანგეთში, ყველგან თავისუფლების ბაირალის ქვეშ ვიდეგ და მინდოდა შემეწირა ჩემი სიცოცხლე კეშმარიტებისათვის; მაგრამ შემეძრა ღმერთმა, ყოველგნით ცოცხალი გამოვედი. იქნება, ჩემი ქვეყნის უფრო ბედნიერ დროს მოვესწრო და ამისთვის არ გამოწირა ბედმა. ვინ იცის!..

დაასრულა ეს ამბავი მოხუცებულმა და მის მალალ შუბლზედ რაღაცა ღრმა ფიქრი გამოიხატა....

დ. მიქელაძე.

ზარიფი. ნოემბერი.

ლდო, რაც ზემოთ მოგახსენეთ: ენ ცის, როდენი ჭორები არ მოუგონეს ამ საღამოებს და რა და რა გვარი მნიშვნელობა არ მიაწერეს! ამ საღამოების მტრებათ უფრო ისინი აღმოჩნდნენ, რომელთაც, ბავშობიდანვე შეზღუდული შიშის გამო, ცხვირის და ცემის დანაშაულობათ მიჩინათ...

ამ ცოტა ხანში ჩვენ გაეგონათ, რომ აქაური უფლის ნაჩაღნიკის მეუღლეს ნ. ი. ვახრამიძისას ძრიელ მოუტყუებია, რომ შკოლის საქმე ხელახლა გაიღიძოს. ღმერთმა ინებოს, რომ ჩვენ ქალებს წარმატება ჰქონდეს ამ ახალ სფეროში, სადაც ისინი აღმოჩნდნენ ნამდვილ თავის მნიშვნელობას, სადაც ნაცვლად ჭორიკონაობისა, დაუბოლოებელი კაზმისა და ცუდად და უბრალოდ დროს ტარებისა, ისინი შეეჩვივნენ ახალ ცხოვრებას, რომელიც თხოვლობს დედაკაცისაგან მეუღლობას იმ მიმეუღლის ტვირთვაში, რომელიც ღმერთს კაცისთვის მოუწვდია.

ამნაირად ჩვენმა ჩაუფრულ იმედებმა ხელახლად გაიღიძა. წყაროები, რომელნიც პირველ ამ საქმის დაწყებაზე აღმოჩნდნენ, ახლა მით უმეტეს გამოინახებინან, რომ ეს საქმე ახლა უფრო საიმედო გზაზე დამდგარი. ნ. ვახრამიძისას ადვილად შეუძლია გამართოს ოზრუფეთში დრო გამოშვების სპეციალები, აგრეთვე ყველა საზოგადოების წევრებს, შეძლების დაგვირავთ, დროებითი ანუ ხანგრძლივი შემწეობა მოახდინოს; თვით საზოგადოებას, იმავე პირის შემწეობით, შეუძლია დასდეს კანონი, რომ იმ პირებმა, რომელნიც თითქმის ყოველდღე თავდაუზოგადოებლად ქალაქის თამაშობას ეწაფებიან, თავიანთი მოგებისაგან რაოდენიმე პროცენტი შკოლის სასარგებლოდ გადასდეს. ეს უკანასკნელი დიდ შემწეობას მისცემს საქალბო შკოლას, (რადგან, ღვთის მადლით, მოთამაშების რიცხვი ჩვენს ქალაქში ცოტა არ არის). გარდა ამისა, ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ ამისთანა კეთილ საქმეს არც ის თავდაზნაურები, დააკლებენ თანაგრძობას, რომელნიც სოფლათ სცხოვრობენ. ბოლოს ეისურვებთ, რომ ამ საქმეს ის ბოლო მისცემოდეს, რომელიც ჩვენ მისთვის გესურს; ღმერთმა ინებოს, რომ ჩვენ საზოგადოებას დაენახოს, რომ მისი წინაწასვლა და ცხოვრების გაუმჯობესება უმეტესად ქალებზეა დამოკიდებული, რომ იმის დღევანდელი უფერულობა და უგებობა შესაძლებელია შეიცვალოს მხოლოდ კარგი დედების და მეუღლების შემწეობით და რომ ჩვენს ქალებსაც ის ცხოვრების გზა ამეჩრჩიოს თავის მიზნით, რომელსაც მიხედვეთ განათლებული სახელმწიფოების ქალები, —

გოსტარტინე გავიძე

რუსეთი

გაზ. «კავკასი» №-ში გამოცხადებულია რუსეთის სახელმწიფო შემოსავალ-კასავალი, რომლიდანაც ხანს, რომ წრევანდელს წელს სახელმწიფო შემოსავალი 517,349,834 მანეთი იქნება და გასაწვალის 517,322,162 მანეთი. მაშასადამე შემოსავალი 27,672 მანეთით გარდაემატება გასავალსა.

სამარის გუბერნიის ერობამ ამასწინათ გადასწყვიტა, რომ ჩვენს ქალაქში ისეთი სახლი გაემართოს, სადაც ახალ-გზად დამნაშავეები მივიღოთ და წერა-კითხვა და რაიმე ხელობა ვასწავლოთ. ამგვარი სახლას გასამართავად, ერობამ ყოველ წლობით თავის შემოსავალიდან 2,000 მანეთი დანიშნა.

* * *
კოსტრომიის გუბერნიის ერთს საუფროდო ერობაში მოლაპარაკება ყოფილა, რომ ჩვენი სასოფლო შკოლებიდან გამოსულ გლეხ-კაცების შეიღებს ხშირად წერა-კითხვა ავიწყდებოდა, რადგან ისინი ამ შკოლებში სწავლის შესრულების შემდეგ, საკითხვე წიგნებს ვეღარ შოულობდნენ. ამის გამო ამ ერობას გადაუწყვეტია, რომ სოფლებში სახალხო ბიბლიოთეკები გაემართოს. ამ თვით ხუთს უფრო ხალხიან სოფელში აპირებენ ამგვარი ბიბლიოთეკების გამართვას და თითო ბიბლიოთეკისათვის ას-ასი მანეთის წიგნების დაბარება განუზრახავეთ.

* * *

ცალკე კომიტეტს უკვე შეუდგენია სამხედრო კანონების (საყოველთაო ჯარის მოკრების) ახალი პროექტი და წარუდგენია სახელმწიფო რჩევაში. ეს პროექტი 140 მუხლისაგანაა შემდგარი. ამ პროექტის სხვა დამატებისა და განმარტების შედგენა სამხედრო, შინაგანი საქმეებისა და ფინანსის სამინისტრებსა აქვთ მინდობილი.

* * *

«დროების» წინანდელ №-ში ერთი რუსული გაზეთიდან მოყვანილი იყო ამბავი, რომ დერბატის უნივერსიტეტს პოლოცკში უპირებენ გადატანასაო. ეს ამბავი, როგორც «მმართველობის მოამბე» გვაცნობებს, ცხლა, ტყუილი აღმოჩნდა.

* * *

ვლადიმირის გუბერნიის აზნაურობა ყოველ წელიწადს 10,000 მანეთს აძლევდა ვლადიმირის კლასიკურს გიმნაზიას და ამ ფულებით რამდენსამე ყმარწილს ზრდიდა ამ გიმნაზიის პანსიონში. უკანასკნელს კრებაზე აზნაურობას გადაუწყვეტა, რომ, რადგან ამ პანსიონში ჩვენი ხარჯით ყოფი ყმარწილები ძალიან იშვიათად ათავებენ კურსსაო. და საზოგადოებრივად სწავლობდნენ, ამიტომ უკეთესი იქნებოდა, რომ ეს ფულები სტიპენდიებად დაენიშნათ და გაძლიოთ ისეთ ღარიბ აზნაურების შეიღებს, რომელნიც თავიან სახლში იცხოვრებენ და არა გიმნაზიის პანსიონშიო.

ეს განკარგულება რუსულ გაზეთებს ძალიან მოსწონთ; ისინი ამტკიცებენ, რომ დაკეთილი სასწავლებლები ყმარწილის ზნეობით მხარეს უფუტებს და სხვა გეარათაც მივრებელიო.

უცხო ქვეყნები

საფრანგეთი

ვის არ გაუგონია ხშირად ის აზრი, რომ, რა პოლიტიკური აზრისა არის ხალხიო, იმნაირი მმართველობა ჰყავსო: ამერიკაში, შეერთებულ შტატებში ვინმემ რომ მონდომოსო მფლობელობა, მონარხის დაფუძნება, იმას გიჟათ ჩათვლიანო ამ აზრს თავისი საფუძველი აქვს; მაგრამ ეს მატემატიკური ფორმულა ისე მტკიცეთ, ისე სრულიად არ შეეხება კაცობრიობას: სხვა და სხვა მიზეზები სხვა და სხვა ფრად სცლიან კაცის ცხოვრებას. ახალი მხარე, ამერიკის შეერთებული შტატები, შერდგენილია სხვა ელემენტებისაგან, იქ კაცობრიობამ დააწყო ცხოვრება სხვა გეარათ. როცა ეგროპაში საზოგადოების უკეთეს ნაწილს დევნიდნენ, როცა მმართველობა ავიწროებდა როგორც ზნეობით ისე გონებით დაწინაურებულ ხალხს, ისინი სტოვებდნენ თავიანთ მამულს, თავიანთ ოჯახს და გადადიოდნენ თავისუფალს ამერიკაში; ყოველთვის ბრძოლაში, ყოველთვის

მუშაობაში ატარებდნენ ისინი ცხოვრებას, იმათ ჰქონდათ მხოლოდ ერთი ნუგეში, რომ ისინი თავისუფლები არიან, რომ იმათ თავიანთ აზრისა და რჯულის არ უნდა ემინოდეთ და შეუძლიათ თავისუფლად გამოთქვან თავიანთი, აზრები. თვითანთ შეიღებს და შეიღებულს დაუტრავეს მათ თავისუფლება, მამულის სიყვარული.

დასავლეთი ეგროპა საესეა ცრუ მორწმუნე ბით, ის ერთბაშით გერდატოვებს მამაპაპის შეცთომებს; აქ ახალი აზრი, ახალი შეხედვეა ცხოვრებაზე, სანამ მი ეღს საზოგადოებას შემოიღოს, მინამდისინ გადიტანს რამდენსამეას, ;ათას სხვერპლს. ამის საუკეთესო მაგალითს წარმოგიდგენს საფრანგეთი.

საფრანგეთში მომეტებული ნაწილი რესპუბლიკელები არიან; ბოლონდელ აღმორჩევამ ეს ძლიერ ნათლად დაამტკიცა; მაგრამ საფრანგეთი ახლა იმ გეარს მდგომარეობაშია, რომ ჩვენ ვერ შეგვიძლია წარმოვთქვათ, თუ რა გეარი მმართველობა იქნება იმას ხელო. მთალი მხარეს ბედი ერთს კაცზეა დამოკიდებული; ტიერი თუ მოკვდა, იმას გადაჰყვება თან რესპუბლიკა. ერთი რეფორმა არ მოხდება ამ უკანასკნელ დროს, რომელშიაც ტიერს არ მიეღოს მონაწილეობა, ერთი ცვლილება არ მოხდება, რომლის ბედი და უბედობა ტიერს არ მიეღოს თავის თავზე; როცა ტიერი წარუდგენდა თავის წინადადებას და ნაციონალური კრება უარს ჰყოფდა ამაზე, მაშინ ტიერი დააპირებდა პრეზიდენტობისგან გარდადგომას, თუ არ მიიღებდნენ ამ იმის წინადადებას.

ესლა ტიერს სურს დაწესოს იმგვარი ზემოპალატა, როგორიც ამ ქვეყანაში არის, მხოლოდ იმ გარჩევით რომ ამ ზემო პალატაში წევრნი ამირჩევიან ნაციონალური კრებიდან, და არა არისტოკრატებიდან, რადგანაც საფრანგეთში რევილიუციის შემდგომ მთელი ხალხი შეადგენს ერთს წოდების საზოგადოებას. თუმც ტიერს ადრევე ჰქონდა ფიქრში ზემო პალატის დაწესება, მაგრამ აქნობამდის ის არ ცდილობდა ისე, როგორც ახლა. როდესაც ტიერმა დაკარგა იმედი, როდესაც იმან ვერ შეიძლო შედგენა დიდი მმართველობის პარტიისა, მაშინ ენერგიულად შეუდგა ზემო პალატის დაწესებას. ზემოპალატას ექნება დიდი ძალა ხელში; ერთი კანონი ვერ გავა, ერთი რეფორმა ვერ მოხდება, სანამ ზემო პალატა არ დათანხმდება იმაზე, ტიერის აზრით, მაშინ ნაციონალური კრება ვერ გახედებს მმართველობის გადაბრუნებას და შეცვლას. იმას აქვს იმედი, რომ ადვილად მოიხრობს თავისკენ ზემო პალატას. ტელეგრამამ კიდევ გეაცნობა, რომ ერთი ნაწილი დიუფორის კომისიის, რომელსაც აქვს მინდობილი განხილვა და შედგენა კონსტიტუციის კანონებისა, და თანახმა ტიერის თხოვნაზე, მხოლოდ იმ პირობით, რომ ტიერმა დღის შემდეგ აღარ მიიღოს მონაწილეობა ნაციონალური კრების და ბასში) ნება ჰქონდეს სიტყვის წარმოთქმისა მხოლოდ უფრუ შესანიშნავ და დიდი საქმეებს დროს.

წარმოიდგინოთ, რომ ტიერის სურვილი ასრულდეს; წარმოვიდგინოთ, რომ დაფუძნდეს ზემო პალატა, — ეს საშუალება გაუმჯობესებს განა საქმეს? განა ეს გაუმჯობესებს ფესს ახალ დაწესებულს რესპუბლიკას? ზემოპალატაში ამირჩევიან ის რესპუბლიკის მტრები, რომელნიც ესლა სხედან კრებაში; მაშინ იმათ უფრო მომეტებული ძალა ექნებათ, მინამ ესლა.

მიგაქცით ჩვენი ყურადღება მეროე მხარეს. რას აკეთებენ ამდროს რესპუბლიკის მტრ-

ნი? დენერალი ბურბაკი ლიონში აშაადებს ჯარს, უნიშნავს იმ ნიშნას, იმ სიგნალს, რომლის ხმაზედ იმათ უნდა მოიყარონ თავი ციხეში და იქიდან დაუშინონ ტყვეები საწყალ მცხოვრებლებს და მოქალაქეებს; ის მოცილის, რასაკვირველია, აჩუქდობას. დენერალი დიუფრო პირ-დაპირ უტყბადებს ჯარს, რომ იმათ მოამზადდნ თავიანთ თოვ-იარაღი და აღესონ ხმლები: ამ დღეებში ის ეღის მმართველობის ცვლილებას.

კლერიკალები ცდილობენ, რომელიმე მიზეზი ჰპოვონ, რომ გამოსდნ ფეხი რესპუბლიკას და გაულაშქრდნ იმ რესპუბლიკელებს, რომელნიც ითვლებიან მმართველობის წევრათ. აი, იმათ მოახეს უბრალო მიზეზი. რომში ამ ქვეყანა იმყოფება ორი საფრანგეთის ელჩი, ერთი იტალიის კაროლთან ჭურნიე — რესპუბლიკელი, მეორე რომის პაპსთან ბურგონი კლერიკალი. რასაკვირველია რომ ამით ორთავეს ერთობაარ ჰქონდათ. ჰუქმში ხომალის კაპიტანს, რომელიც ჩივიტა ვევიში დგას, მოუვიდა ორივესაგან ბრძანება მიელოცათ კაროლისთვის და პაპისთვის. ეს იყო მიზეზი, რომ ბურგონმა დატოვა თავის ადგილი და კიდევ წამოვიდა საფრანგეთში. კლერიკალებმა მოითხოვეს ამ ამბავის განხილვა და ეშუქრებოდნენ მმართველობას, რომ თუ ეს საქმე არ განიჩიოთ, ჩვენ რამუზას — გარეშე საქმეების მინისტრის, (რომელიც მტერია კლერიკალებისა დათხოვნას) მოვიტხოვთო.

ინგლისი

ამას წინათ ბირმინგამში შეკრებილა დიდძალი მიტინგი, რომელსაც ჰქონია მოლაპარაკება იმაზე, თუ როგორ შეიძლება, რომ შემდგენი ხალხებს შუა ომიანობა მოსპოსო. ამ მიტინგს გადუწყვეტია, რომ საუკეთესო საშუალება მედიატორების სასამართლო იქნებაო, ისეთი სასამართლო, როგორც შარშან ქვენეაში იყოო, რომელმანც ამერიკასა და ინგლისს შუა უთანხმოება შმიცდობით გადაწყვიტაო. ამბობენ, რომ ერთს დეპუტატს ჰსურს, ამ მოკლე ხანში ამგვარი წინადადება ინგლისის პარლამენტში შეიტანოსო.

ნარკვი

მეითხველმა იგის, რომ ამქვეყანაში სხვა უწყებათა შორის, ქალებს ფაქტის უწყებათაგან იღვიენ სხვა და სხვა სახელმწიფო თანამდებობაში მთელი ამქვეყნის შეერთებულ შტატებში ამქვეყანა 32,000 ფაქტის განტარდა და ამ რიცხვში 700 განტარის მმართველად ქალები არიან. მარტო გაშინქტანის ფაქტატშიც 63 ქალი მსახურებს. თვითან ამქვეყნის ფაქტის დირექტორია იწყება, რომ საზოგადოებრივ განტარებულს ან სხვა რეპუტაციის მქონე მოსახლესაო. ამქვეყანს გარდა, ამ ქვეყანა გერმანიის და სოკ სხვა ქვეყნების ფაქტისაგან მსახურებენ ქალები.

* * *

მომავალი ფებრუალის შეიღს პოლიქლეები თავის თანამოსამულის, გამონახილი განსკველავთ-მმაცხველის კაპრეხიის 400 წლის დაბადების დღეობას დღესასწაულად. ამ დღისთვის იმათ დაიშადაუული ქსებათ ამ კაცის ქეგლი, რომელავ განსაქვანა გეგუთუღად და რომელსაც მამის აკურისებენ და გხხხიან...

* * *

დიდი ხანა არ არის, რაც ლანდონში ერთი მეცნიერი ინგლისელი მიიგვდა, სასკვად ბურინგა, რომელსაც თავის სიღვცხველში ახსე მქტი წიგნი დაუწერია სულ სხვა და სხვა სხვერპე; მაგრამ ეს ცაცია ამით ვა არ არის შესხი მხავი: შესხი მხავი იმითა, რომ, როგორც ამტკიცებენ, ამ ბურინგამ ორჯი ენა იცვადო და ამ რიცხვში სმარტი ისე კარგათ იცვადო, რომ თავისუფლათ შექელო ამ ქვეყანა კარგათ და მანავა და წეს-კითხვად.

ВЪ КАБИНЕТЪ

моёму, находящемуся на Вельямновской улицѣ, противъ Англійскаго клуба, въ домѣ Кекудова, составляются дѣловые бумаги, канцелярскія прошения, апелляціи, кассаци и проч. а также проекты всякаго рода нотаріальныхъ актовъ и обязательствъ.

Издана возможно измѣреніи:

Петръ Антоновичъ Чарковъ.